

COMPETENTIEPROFIEL KINDER- EN JONGERENWERK

maart 2022

Werken aan de verbinding tussen de leefwereld van een kind of jongere en zijn of haar systeemwereld (gezin, school, zorg, politie, of werk)

Inhoud

Voorwoord

Inleiding

1. Wat is kinder- en jongerenwerk?
2. De doelen van kinder- en jongerenwerk
3. De doelgroep van kinder- en jongerenwerk
4. Opleidingsniveau van kinder- en jongerenwerk
5. Benodigde competenties voor kinder- en jongerenwerk

Voorwoord

Dit competentieprofiel kinder- en jongerenwerk is een document dat tot stand gekomen is door nauwe samenwerking met professionals in het werkveld. Hierin worden niet alleen doelen helder omschreven, maar ook de maatschappelijke betekenis van het jongerenwerk en de essentiële competenties die hierbij komen kijken.

Dit document vormt de basis voor het register kinder- en jongerenwerk en het dient als basis voor de verdere ontwikkeling van de competentie-matrix kinder-en jongerenwerk.

Als voorzitter van BVjong, de beroepsvereniging kinder- en jongerenwerk, droom ik ervan dat ons prachtige vakgebied steeds steviger en bruisend zichtbaar mag worden.

Dit competentieprofiel heeft ook als doel de ontwikkeling van vakbekwaamheid onder kinder- en jongerenwerkers te vergroten waardoor kinderen en jongeren in Nederland ondersteund kunnen worden in het gezond opgroeien tot emotionele, stabiele volwassenen. Met het competentieprofiel is er een beweging ontstaan voor verdere groei en professionalisering binnen ons werkveld. Tevens is het document een inspiratiebron voor trainingen binnen het vak kinder- en jongerenwerk. Het is ontwikkeld vanuit de overtuiging dat de praktijkgerichte toepassing ervan van onschatbare waarde zal zijn voor de dagelijkse werkzaamheden in het werkveld.

De ontwikkeling van vakbekwaamheid staat hoog in het vaandel van BVJong, en dit competentieprofiel is een krachtige stap in de richting van een bloeiende toekomst voor ons

prachtige vak.

Bianca Boender
Voorzitter BVjong

Inleiding

In uw handen ligt het competentieprofiel voor kinder- en jongerenwerk. Dit beroep binnen het sociaal werk richt zich op de laagdrempelige ondersteuning van kinderen en jongeren bij het volwassen worden in de samenleving. Sinds het oude competentieprofiel jongerenwerk (Movisie, 2008) is er veel veranderd in het jongerenwerk, voor het kinderwerk is er zelfs nog nooit een goed competentieprofiel opgesteld. Dat was voor ons een goede aanleiding om een actueel profiel te definiëren.

Het resultaat is dit competentieprofiel, dat voor en door professionele kinder- en jongerenwerkers is geschreven aan de hand van de kennis van de actuele stand van zaken. We hebben hiervoor dankbaar gebruikgemaakt van verschillende bronnen, waaronder het beroepscompetentieprofiel voor de sociaal werker, de verschillende onderzoeken van Youth Spot, het NJi- onderzoek 'Kinderwerk anno 2021' en het Europees competentieprofiel voor jongerenwerkers. Daarnaast hebben we diverse gesprekken gevoerd met kinder- en jongerenwerkers.

Dit competentieprofiel beschrijft de kennis, kwaliteiten en vaardigheden die een professioneel kinder- en jongerenwerker nodig heeft om zijn of haar functie goed te vervullen. Met deze competenties kan de kinder- en jongerenwerker nu en in de nabije toekomst goed invulling geven aan zijn of haar dagelijkse werk.

Het profiel is meer dan een functieomschrijving voor het aantrekken van nieuwe medewerkers. Het is namelijk ook goed te gebruiken als gespreksstof voor hun professionele ontwikkeling. Daarvoor hebben we een competentiematrix ontwikkeld. Kinder- en jongerenwerkers kunnen deze gebruiken om zichzelf te blijven innoveren in deze snel veranderende wereld.

Met dank aan de brainstormgroep van jongerenwerkers en met name aan Jolanda Sonneveld (YouthSpot), Dick Smit van jongerenwerk.online en Bianca Boender van BVjong en You!nG.

maart 2022
Niko de Groot
BVjong

1. Wat is kinder- en jongerenwerk?

De definitie van kinder- en jongerenwerk die we aanhouden luidt:

Het kinder- en jongerenwerk is een voorziening in de pedagogische basisinfrastructuur met als doel:

- *het begeleiden van kinderen en jongeren in de leeftijd van ca. 4 -27 jaar in hun ontwikkeling van kind naar volwassene.*
- *het laten meedoen van kinderen en jongeren in de samenleving, met extra aandacht voor de jeugd in kwetsbare situaties.*
- *het versterken van het opgroeiklimaat in buurten, wijken en gemeenten.*
- *het werken aan de verbinding tussen de (online en offline) leefwereld van kinderen en jongeren en hun systeemwereld, zoals gezin, school, speel- en vrijetijdsvoorzieningen, zorg, politie en/of werk.*

Of in het kort: ***“kinder- en jongerenwerkers ondersteunen kinderen en jongeren bij het opgroeien.”***

Kinderwerk

Onder kinderwerk verstaan wij het sociaal werk met kinderen in de leeftijd van 0 tot en met 12 jaar. De focus van het kinderwerk ligt op het opgroeien, het ontwikkelen en het bevorderen van zelfstandigheid. Daarbij krijgen thema's als sociale vaardigheden en verbinding met de samenleving veel aandacht.

Kinderwerkers zorgen niet alleen voor ontspanning en vorming, maar zetten ook in op gedragsbeïnvloeding van kinderen en hun ouders. Zij stimuleren de eigen kracht van kinderen én hun ouders, waarbij meedoen aan de samenleving en preventie centraal staan. Het doel is dat kinderen en ouders in verbinding staan met de samenleving. Daarom spelen kinderwerkers een belangrijke rol in de leefbaarheid in buurten en wijken en het voorkomen van problemen.

Jongerenwerk

Jongerenwerk omvat het begeleiden van jongeren in de leeftijd van ca. 10 tot 27 jaar die steun nodig hebben bij het volwassen worden. Jongerenwerkers spreken de taal van jongeren en van de buurt, stimuleren hun persoonlijke én sociale ontwikkeling, behartigen hun belangen en geven grenzen aan. De nadruk komt voor jongerenwerkers steeds meer te liggen op vraaggericht werken in plaats van aanbodgericht werken. Jongerenwerk is daarmee een instrument om kwetsbare jongeren de kans te geven op te groeien tot betrokken, actieve en zelfstandige volwassenen. (Bron: NJi)

(De aangehouden leeftijdsgrenzen kunnen variëren per lokale wijk of gemeente.)

Verschillende ontwikkelingsfases

De basisprincipes van werken zijn vergelijkbaar tussen het kinderwerk en het jongerenwerk. Er is echter verschil in uitvoering, omdat de leefwereld van kinderen nog beperkt is en de

ontwikkelingsfasen van kinderen anders zijn dan die van jongeren. Daarnaast is er uiteraard verschil in de uitvoering van de activiteiten en verschillen de ketenpartners waarmee samengewerkt wordt. We komen hier waar nodig nog op terug.

Een sociale basisvoorziening

Naast het kinder- en jongerenwerk zijn er ook andere pedagogische basisvoorzieningen, zoals de kinderopvang, het onderwijs en culturele en vrijetijdsvoorzieningen. De pedagogische basis bestaat uit formele en informele medeopvoeders, die alert reageren en meebewegen op de behoeftes van ouders en/of kinderen en jongeren.

Kenmerken van kinder- en jongerenwerk

Werkend vanuit de leefwereld in het derde opvoeddomein

De leefwereld van de jeugd is altijd het vertrekpunt van kinder- en jongerenwerkers. Zij hebben, naast ouders of verzorgers en leraren, een rol in het opvoeden van jongeren. Vanuit hun pedagogische rol dragen ze eraan bij dat jeugdigen hun identiteit kunnen vormen en zich positief kunnen ontwikkelen tot volwassenen in de samenleving.

Specifieke aandacht voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie

De inzet van het werk is bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van kinderen en jongeren. Het werk richt zich primair op de jeugd die opgroeit in kwetsbare situaties (Metz, 2013; 2017; Dunne, Ulicna, Murphy, & Golubeva, 2014). Naast de overgang van kind naar volwassene, hebben jeugdigen in meer kwetsbare situaties te maken met een vorm van uitsluiting als gevolg van opgroeien in achterstand, een gebrek aan vaardigheden, capaciteiten of mogelijkheden of een specifieke ontwikkelingsopgave (Sonneveld et al., 2020; Abdallah, 2017).

Vrijwillig en laagdrempelig

Kinder- en jongerenwerkers ontmoeten de kinderen en jongeren in hun vrije tijd binnen verschillende informele contexten in hun buurt/wijk (op straat, online, op school of in jongerencentra) (Batsleer & Davies, 2010; Ritchie & Ord, 2017). Omdat professioneel kinder- en jongerenwerk plaatsvindt in het domein van de vrije tijd (De Waal, 2008), is deelname altijd vrijwillig. Dit betekent dat jeugdigen zelf kiezen of, in welke mate en voor hoe lang zij willen participeren in het kinder- en jongerenwerk (Jeffs & Smith, 1999; Doherty & St. Croix, 2019; Ritchie & Ord, 2017).

In samenwerking met partners in de samenleving

Kinder- en jongerenwerkers werken in de uitvoering samen met partners in de wijk (school, sportverenigingen, politie, hulpinstanties). Samen stimuleren zij een draagkrachtige en sterke pedagogische omgeving waarin jeugdigen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Daarbij begeleiden zij gezamenlijk op passende wijze kinderen en jongeren bij het volwassen worden in de samenleving (Metz, Sonneveld, & Rijnders, 2020). Hoe beter kinderen of jongeren zich in deze periode van jong-zijn ontwikkelen, des te minder hoeven zij later als volwassene een beroep te doen op steunstructuren, zoals hun eigen sociale netwerk of sociale voorzieningen.

Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind

Als onderliggend kader voor het kinderwerk en jongerenwerk worden vaak Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en de Top 10 beschermende factoren gebruikt (zie Figuur 1).

Figuur 1

Top 10 beschermende factoren voor positieve ontwikkeling van jeugd

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een top 10 van beschermende factoren voor de positieve ontwikkeling van jeugd samengesteld op basis van bestaand onderzoek en gangbare theorieën. Dit is een houvast voor werkers voor de invulling van hun werk.

- 1. Sociale binding**
Kinderen en jongeren hebben warme, ondersteunende relaties: in het gezin, op school, met vrienden, in de wijk.
- 2. Kansen voor betrokkenheid**
Kinderen en jongeren leveren een concrete, betekenisvolle en gewaardeerde bijdrage aan de verbanden waarvan ze deel uitmaken, zoals familie, school en gemeenschap.
- 3. Prosociale normen**
Kinderen en jongeren groeien op met duidelijke normen en waarden voor positief gedrag. Deze worden uitgedragen en nageleefd.
- 4. Erkenning en waardering voor positief gedrag**
Om hun sociaal gedrag te versterken is het van groot belang dat kinderen en jongeren erkenning en waardering krijgen voor positief gedrag. De kans is dan groot dat zij dit gedrag in de toekomst zullen herhalen.
- 5. Steun van belangrijke volwassenen in de omgeving**
Steun van volwassenen levert een belangrijke bijdrage aan het welbevinden van kinderen en jongeren. Direct of indirect (door ouders te helpen bij de opvoeding).
- 6. Constructieve tijdsbesteding**
Kinderen en jongeren hebben vanuit het gezin en de gemeenschap de kans om in hun vrije tijd deel te nemen aan bijvoorbeeld creatieve activiteiten (muziek, theater) en jeugdprogramma's (zoals sport, clubs of verenigingen).
- 7. Competenties**
Voor een positieve ontwikkeling en om goed mee te komen in de maatschappij hebben jeugdigen sociale, emotionele en gedragsmatige vaardigheden opgebouwd.
- 8. Cognitieve vaardigheden**
Zowel algemene cognitieve vaardigheden (zoals logisch en analytisch denken) als specifiek cognitieve vaardigheden (zoals lees- en rekenvaardigheden) zijn belangrijk voor succes op school.
- 9. Schoolmotivatie**
Ook schoolmotivatie is belangrijk voor het succes op school. Het gaat om betrokkenheid bij leeractiviteiten, binding met school, prestatiemotivatie en positieve verwachtingen ten aanzien van eigen succes.
- 10. Positieve identiteit**
Kinderen en jongeren met eigenwaarde, positieve verwachtingen over de toekomst en persoonlijke effectiviteit, stellen zichzelf hogere doelen en zijn gemotiveerd om deze doelen te bereiken.

2. De doelen van kinder- en jongerenwerk

De zes doelen van het kinder- en jongerenwerk (Metz & Sonneveld 2018):

Het eerste doel van het kinder- en jongerenwerk is **binding aan de samenleving**. Dit houdt in het herstellen of versterken van de maatschappelijke participatie van jongeren in de vorm van vrijetijdsbesteding buitenshuis, actieve betrokkenheid in de buurt, naar behoefte gebruikmaken van professionele hulpverlening en deelname aan school, werk of vrijwilligerswerk.

Vorming is het tweede doel van het kinder- en jongerenwerk. Hierbij gaat het om identiteitsontwikkeling, gedragsverandering, het leren van sociaal-emotionele vaardigheden en het ontwikkelen van burgerschapsvaardigheden.

Ontspanning is een belangrijke behoefte van kinderen en jongeren en daarmee het derde doel van het werk. Het biedt hen de mogelijkheid om te spelen, plezier te hebben en nieuwe vormen van intimiteit te ontwikkelen. Als thuis door krappe behuizing of onprettige sfeer ontspanning niet mogelijk is en middelen voor commerciële ontspanning ontbreken, biedt het kinder- en jongerenwerk een alternatief.

Het vierde doel is **ontmoeting**. Dit is belangrijk voor het losmaken van ouders, het zelfstandig een plek verwerven in de samenleving en als tegenwicht voor sociaal isolement. Doordat kinderen en jongeren elkaar als gelijken kunnen ontmoeten, kunnen zij ervaringen uitwisselen over zaken als kind of jong-zijn en volwassen worden. Het in contact komen met jeugdigen die anders zijn dan zij draagt bij aan zelfbewustzijn en leren omgaan met diversiteit.

Met de individualisering in de jaren zestig wordt van mensen verwacht dat zij verantwoordelijkheid kunnen dragen voor het eigen leven, ook als er problemen zijn. Voor veel kinderen en jongeren (en volwassenen overigens ook) is deze zelfregie geen vanzelfsprekendheid. Daarom is **verantwoordelijkheid leren dragen** een vijfde doel van het kinder- en jongerenwerk.

Eind negentiende eeuw ontstond het kinder- en jongerenwerk. Een belangrijke aanleiding hiervoor was het voorkomen van problematisch gedrag, zoals overlast en het rondhangen van met name jongeren op straat. Door jeugdigen een alternatief te bieden en hen bewust te maken van de impact van hun gedrag, levert het kinder- en jongerenwerk een bijdrage aan het **voorkomen en verminderen van problematisch gedrag**, het zesde doel.

3. De doelgroep van kinder- en jongerenwerk

Het kinder- en jongerenwerk is ontwikkelingsgericht en voor alle jeugdigen, maar maakt in de uitvoering vaak onderscheid tussen jeugd met wie het goed gaat, jeugd met lichte of beginnende problemen en jeugd met zware of meervoudige problemen.

Ontwikkelingsgericht werken.

Kenmerkend voor het kinder- en jongerenwerk is dat het altijd ontwikkelingsgericht is, ook als er problemen zijn. Dit houdt in: 'de aandacht voor de – brede, positieve en langdurige – ontwikkeling van kinderen en jongeren. Hierbij gaat het over de persoonlijke, sociale en maatschappelijke ontwikkeling van kind zijn tot volwaardig mens-zijn, die bestaat uit een combinatie van identiteitsvorming met emotionele en morele ontwikkeling, het leren van levensvaardigheden en sociale en maatschappelijke participatie' (Metz, 2013). Belangrijk hierbij is dat kinderen en jongeren de gelegenheid krijgen om zelf richting te geven aan het proces van kind zijn tot volwassen worden.

Ontwikkelingstaken van kind, puber naar jongvolwassene

De ontwikkeling van kind naar puber / jongvolwassene vindt plaats onder invloed van:

- leeftijd, biologische rijping en lichamelijke veranderingen, invloed van hormonen en hersenontwikkeling.
- omgevingsfactoren: kansen en steun vanuit de opvoedomgeving, input (zoals lesstof op school) en verwachtingen van de omgeving (gezin, school en vriendengroep).
- geschiedenis: (ingrijpende, traumatische) historische gebeurtenissen, bijvoorbeeld een oorlog of een pandemie (corona), of maatschappelijke veranderingen zoals de opkomst van sociale media.
- individuele levensgebeurtenissen: biologische of omgevingsfactoren die niet gekoppeld zijn aan leeftijd of tijdgebonden context, bijvoorbeeld een ziekte, echtscheiding of werkloosheid.

(Goosens & Luyckx in Slot & van Aken, 2019)

Schema Ontwikkelingsfase en taken per leeftijdsgroep¹

Leeftijd	Belangrijkste milieus	Ontwikkelingstaken	Opvoedopgaven ouders + medeopvoeders.	Normale uitdagingen
4-6 jaar	*Gezin; *Basisschool; *Opvang; *Verenigingen; *Media-omgeving.	*Schoolse vaardigheden; *Taal- en denk-ontwikkeling *Executieve vaardigheden (zelfsturing); *Gezinsnormen eigen maken, houden aan regels; * Vriendschappen sluiten; *Gewetensontwikkeling / schaamte- gevoelens; *Digitale vaardigheden	*Aanmoedigen sociaal gedrag; *Gelegenheid geven voor omgang met leeftijdsgenootjes; *Respectvol omgaan met verschillen in etniciteit en gender; *Mediaopvoeding; *Regels en grenzen uitleggen en stellen (bv. gedrag,	*Niet gegronde angsten; *Ruzies met leeftijdgenoten; *Zindelijkheid; *Schoolweigering; *Gebrek zelfsturing.

¹ Uit Nji document <https://www.nji.nl/publicaties/opgroeien-en-opvoeden> (2020)

		(apparaten gebruik beheersen/ besturen).	mediagebruik, televisie); *Loslaten en vertrouwen geven.	
	Belangrijkste milieus	Ontwikkelingstaken	Opvoedopgaven (ouders) + medeopvoeders	Normale uitdagingen
6-12 jaar	*Gezin; *Opvang; *Basisschool; *Verenigingen; *Peergroep; *Media-omgeving.	*Vergroten zelfstandigheid *Gebruik infrastructuur (geld, vervoer, vrije tijdsvoorzieningen, sociale media); *Schoolse vaardigheden; *Internet en sociale mediavaardigheden; *Acceptatie door leeftijdsgenoten; *Sociaal gedrag; *Samenwerken, conflicten oplossen.	*Bevorderen zelfsturing (taakgerichtheid); *Bewust leren omgaan met media (tijd, inhoud, contacten); *Gelegenheid geven voor omgang met leeftijdsgenootjes; *Respectvol omgaan met verschillen in etniciteit en gender; *Ondersteunen bij onderwijs: waardering voor schoolprestaties.	*Ruzies, pesten; *Concentratieproblemen; *Laag prestatieniveau; *Niet naar school willen; *Incidenteel stelen of vandalisme; *Overmatig gamen/ televisie/ Netflix; *Cyberpesten.
12-16 jaar	*Gezin; *School (VO); *Verenigingen; *Peergroep; *Media-omgeving; *Werk /bijbaan.	*Emotionele en praktische zelfstandigheid; *Ontwikkeling waardensysteem; *Afstand nemen van ouders -peergroep wordt referentiekader; *Sociale contacten en vriendschappen leggen en onderhouden; *Seksualiteit; *Omgang met sociale media en gevaren ervan onderkennen; *Onderwijs en beroepsvoorbereiding.	*Ruimte bieden om te experimenteren en zich seksueel te kunnen ontwikkelen; *Toezicht houden; *Emotionele beschikbaarheid; *Tolerantie voor experimenten; *Leeftijdsadequaat structuur bieden en grenzen stellen; *Voorbeeldgedrag vervullen m.b.t. leefstijl en gedrag.	*Onzekerheid over bijvoorbeeld uiterlijk; *Onderschatting of soms overschatting van zichzelf; *Wisselend humeur; *Incidenteel spijbelen; *Incidenteel gebruik van alcohol en drugs; *Twijfels over identiteit en toekomst; *Problemen met autoriteiten; *Overmatig gamen/ mediagebruik, cyberpesten, sexting (dader en slachtoffer).
Leeftijd	Belangrijkste milieus	Ontwikkelingstaken	Opvoedingsopgaven (ouders)	Normale uitdagingen

			+ medeopvoeders	
16 -23 jaar	*Gezin; *School; *Verenigingen; *Peergroep; *Internetgroep; *Werk.	*Overgang van jeugd naar volwassenheid; *Loskomen van ouderlijk gezag; *Ontwikkeling eigen waarden en normen; onafhankelijkheid; *Duurzame relaties aangaan.	*Meer symmetrische relatie aangaan met de jongere; *Emotionele, financiële en praktische steun; *Eigen keuzes en beslissingen laten aangaan; *Accepteren seksuele keuzes.	*Stemmingswisselingen; *Incidenteel gebruik van alcohol en drugs; *Twijfels over identiteit of toekomst; *Problemen met autoriteiten
24-27 jaar	Activiteiten binnen het jongerenwerk voor de jongeren die problemen hebben met volwassen worden, bijvoorbeeld op het gebied van werk, school, seksualiteit, alcohol- en drugs, criminaliteit en wonen.			

Kwetsbare kinderen en jongeren als primaire doelgroep

De primaire doelgroep van het kinder- en jongerenwerk zijn de jeugdigen in kwetsbare situaties. Hiermee bedoelen we kinderen en jongeren die op één of meerdere leefgebieden te maken hebben met een vorm van kwetsbaarheid waardoor zij een achterstand moeten overbruggen of een verhoogd risico hebben op uitval. Voorbeelden van kwetsbaarheid zijn het opgroeien in armoede, het hebben van laagopgeleide ouders, zelf een lage opleiding volgen, leven in eenzijdig samengestelde sociale netwerken of de aanwezigheid van problemen thuis (Abdallah, Kooijmans & Sonneveld, 2016). Daarnaast kan het gaan om kinderen en jongeren die door beperkingen (chronisch, lichamelijk, verstandelijk, psychosociaal, psychiatrisch) de meerderheid niet bij kunnen houden. Kinderen en jongeren die geen achterstand te overbruggen hebben, zijn overigens wel welkom in het kinder- en jongerenwerk.

Binnen de doelgroep kinderen en jongeren onderscheiden we drie subgroepen:

1. Kinderen en jongeren met wie het goed gaat.

Deze groeien op in een gezonde, veilige en kansrijke omgeving. Ze ervaren geen grote problemen, maar hebben wel steun nodig bij het volwassen worden.

2. Kinderen en jongeren met beginnende of lichte problemen

Deze ervaren beginnende of lichte problemen op een of meerdere leefgebieden, zoals op school, thuis of in het sociale netwerk

3. Kinderen en jongeren met zwaardere problematiek

Deze ervaren op een of meerdere leefgebieden significante problemen. Dit zijn bijvoorbeeld problemen thuis in het gezin; jeugd met een licht verstandelijke beperking; dak- en thuisloze jongeren of voortijdig schoolverlaters.

Vroeg signaleren en normaliseren

Het uitgangspunt van kinderwerk en jongerenwerk is: 'Vroeg signaleren, vroeg doen!'. Het vroeg signaleren van problemen is belangrijk. Zo worden problemen voorkomen of snel en dicht bij huis aangepakt. Daarbij is het van belang dat kinder- en jongerenwerkers de talenten en mogelijkheden zien en ze niet door een 'probleembril' kijken. Op die manier 'normaliseren' zij de situatie.

Kinderwerk is de voorloper van het jongerenwerk; het jongerenwerk bouwt erop voort. Zo wordt er steeds voortgebouwd op de uitdagingen in de verschillende leeftijdsfases (zie schema) én de partners die in die leeftijdsfase betrokken zijn.

4. Opleidingsniveau van kinder- en jongerenwerk

Kinder- en jongerenwerkers hebben vaak verschillende opleidingsachtergronden. Het aantal werkers dat een hbo-opleiding heeft gehad, neemt volgens onderzoek toe (Verwey-Jonker, 2019). Kinder- en jongerenwerkers hebben vaak één van de volgende opleidingen gevolgd:

- Culturele en Maatschappelijke Vorming (hbo);
- Social Work (hbo)
- Sociaal Cultureel Werk (mbo).

Zowel de mbo'ers als de hbo'ers zijn belangrijk, omdat ze aanvullende kwaliteiten hebben. Ook kinderwerkers en jongerenwerkers vullen elkaar goed aan. Een gevarieerde teamsamenstelling werkt beter, omdat dan de verschillende kwaliteiten van het werken – in de volgende hoofdstukken als streetwise, booksmart én systeem-sensitief genoemd – elkaar dan goed aanvullen.

5. Benodigde competenties voor kinder- en jongerenwerk

5.1. Streetwise: werken vanuit de leefwereld van de jeugd

Werken vanuit de leefwereld

Werken vanuit de leefwereld van de jeugd betekent dat kinder- en jongerenwerkers werken op plekken waar men de jeugd treft: op straat, in jongerencentra, op school, bij ouders of jeugd (thuis én online). Zij sluiten in hun werk aan bij het perspectief, de ervaring, de vragen en de doelen van de jeugd (en/of hun ouders). We noemen dit: streetwise zijn. Hierbij benadrukken we dat streetwise zijn niet alleen staat voor contacten kunnen leggen op straat, maar ook voor het kunnen werken in de gehele leefwereld van de jeugd. Dat betekent niet alleen offline (op straat, in de wijk, in de school en in het jeugdhuis) maar ook steeds meer online, zeker bij pubers en jongeren.

Hedendaagse jongeren in Nederland groeien op in een maatschappelijk complexe omgeving. Onze steeds meer individualistische en multiculturele samenleving geeft enerzijds meer mogelijkheden aan kinderen en jongeren, maar anderzijds verdwijnen de vanzelfsprekendheden. Van kinderen en jongeren vraagt dit zelfsturing, creativiteit en discipline. Tegelijkertijd groeit de druk onder andere via leeftijdsgenoten, onderwijs, commercie en sociale media. Dit vraagt om weerbaarheid, het kunnen stellen van grenzen in hun beschikbaarheid.

Steeds vaker vragen gemeenten, scholen, ouders, jeugdhulp, politie en buurtbewoners van het kinder- en jongerenwerk of zij problemen kunnen voorkomen of oplossen. Denk hierbij aan opvoedvragen, eenzaamheid, passiviteit, schooluitval, overlast, middelengebruik, pesten, schulden, sexting, criminaliteit of radicalisering. Kinder- en jongerenwerkers moeten daarom kunnen aansluiten op de leefwereld van de jeugd en verbinding met ze kunnen aangaan.

Benodigde competenties om streetwise te zijn:

- De werker spreekt de taal van de jeugd en van de buurt.
- De werker kent de kinderen, jongeren, ouders en scholen waar ze op zitten.
- De werker kan zich aansluiten bij hun online en offline leefwereld.
- De werker is in staat om zich steeds aan te passen en mee te bewegen met de dynamische leefwereld van de jeugd, de ouders en de samenleving.
- De werker stimuleert de persoonlijke én sociale ontwikkeling van de jeugd, hij of zij behartigt hun belangen.
- De werker is in staat om waar nodig grenzen aan te geven.
- De werker weet kwetsbare kinderen en jongeren te bereiken en hen te helpen met het ontwikkelen van hun talenten.
- De werker weet steeds een langdurige en laagdrempelige, professionele relatie met de jeugd aan te gaan.
- Je bent in staat om vraaggericht te werken.

Werken vanuit een positief pedagogisch klimaat

De kinder- en jongerenwerker moet in staat zijn om te zorgen voor een positief pedagogisch klimaat waar de jeugd zich prettig en veilig bij voelt, zich durft en kan ontwikkelen en contacten kan aangaan met andere kinderen of jongeren. Het creëren van een veilige en stimulerende omgeving is een randvoorwaarde om beoogde doelen van het kinder- en jongerenwerk te bereiken. Het actief creëren van een passend pedagogisch klimaat bevordert de acceptatie van kinderen en jongeren. Belangrijke kenmerken hierbij zijn erkenning, waardering en respect voor kinderen en jongeren zoals zij zijn en om wie zij zijn.

Benodigde competenties voor een positief pedagogisch klimaat:

- De werker kan een veilige omgeving creëren voor de jeugd.
- De werker kan cultuur-sensitief, geëmancipeerd, inclusief en participatief werken.
- De werker kan de optimale omstandigheden creëren voor kinderen en jongeren om hun talent te ontwikkelen.
- De werker kan een positieve groepsdynamiek creëren ter bevordering de sociale veiligheid; het vergroten van de sociale samenhang en het bewerkstelligen van een onderlinge verbondenheid in de groep.
- De werker heeft voldoende aandacht voor onderhuidse spanningen en de onderlinge relaties tussen kinderen of jongeren. En hij of zij kan die omzetten in positieve interacties met en tussen de kinderen en jongere(n), dit om grensoverschrijdend gedrag en dus onveiligheid te voorkomen.

Werken met een moreel kompas

In de contacten met de jeugd maken kinder- en jongerenwerkers tal van keuzes, bewust en onbewust. Over hoe ze te werk gaan, wat ze daarin van zichzelf laten zien, of ze zich wel of niet conformeren aan de cultuur van een groep of wijk, wanneer ze dingen bespreken en wanneer juist niet... Keuzes, dilemma's en spanningsvelden kunnen voor een kinder- en jongerenwerker aan de orde zijn op verschillende gebieden, bijvoorbeeld:

- Hoe om te gaan met diversiteit tussen jeugdigen en / of hun ouders.
- Hoe te balanceren tussen betrokkenheid en distantie in het werken met jeugdigen.
- Kiezen tussen symptoombestrijding en structureel werken.
- Kiezen tussen een netwerk inschakelen en zelf interveniëren.

Benodigde competenties om te werken met een moreel kompas:

- De werker beseft dat zijn of haar handelen voortkomt uit verschillende waarden (van bijvoorbeeld zichzelf, de organisatie, of de maatschappij).
- De werker kent de eigen beroepscode én reflecteert regelmatig zijn of haar handelen met collega-werkers.

5.2. Booksmart: methodisch werken vanuit geleerde en ontwikkelde kennis

Methodisch werken in een open benaderingswijze

Kinder- en jongerenwerkers realiseren hun beoogde doel door methodisch te werken. Deze manier van werken is je verdiepen in vragen als: 'Doen wij het goede?' en 'Handelen we zo goed?' Simpel gezegd houdt het in dat zij op een planmatige en systematische manier te werk gaan om de beoogde resultaten te realiseren.

Kinder- en jongerenwerkers houden zich bezig met contact maken, signaleren, motiveren, opvoeden en activeren. Hierbij werken zij onder meer samen met ouders, school, jeugdhulp, wijkteam en politie. Als gevolg van het werken in de leefwereld van de jeugdigen, moeten de kinder- en jongerenwerkers zagezegd hun methodisch handelen afstemmen op de situatie, wensen en mogelijkheden van de kinderen en jongeren en van hun omgeving.

Kinder- en jongerenwerkers kunnen daardoor minder gebruikmaken van gedetailleerde aanpakken die zich richten op specifieke situaties. In plaats daarvan hanteren deze werkers een open benaderingswijze in contact met jeugdigen. Dit betekent dat de precieze doelen en de bijbehorende methodieken afhankelijk zijn van de situatie, wensen en mogelijkheden van de betrokkenen. De kinder- en jongerenwerker geeft het handelen in het moment vorm, in interactie met de betrokkenen en de omgeving.

Een open benaderingswijze is daarmee flexibel en dynamisch, maar ook minder voorspelbaar. Vaak wordt er gewerkt met doelen op de korte termijn (wat wil ik vandaag bereiken met de groep en met individuele leden) en op de lange termijn (wat wil ik uiteindelijk bereiken). Het continu afstemmen van de aanpak is binnen het sociaal werk bekend onder de term sociaal programmeren.

Benodigde competenties om methodisch te werken:

- De werker kan planmatig en systematisch werken.
- De werker weet hoe hij of zij het methodisch werken kan vormgeven in de interactie met betrokkenen en in een voortdurend veranderende omgeving.
- De werker kan doelen opstellen op de korte en op de lange termijn (zowel naar individuele personen als naar groepen).

Werken vanuit een mix van methodieken

In contact met de jeugd en de samenleving gebruiken kinder- en jongerenwerkers verschillende beschreven en onderbouwde methodieken, zoals:

1. **Groepswerk:** Gericht op het beïnvloeden van interacties en processen binnen een groep, met als doel om bij te dragen aan de ontwikkeling van de groep als geheel en op individueel niveau.
2. **Individuele begeleiding:** Motiveren van kinderen en jongeren tot positieve gedragsveranderingen en het versterken van hun talenten en kwaliteiten.
3. **Ambulant werken:** Werkers zijn aanwezig op plaatsen waar kinderen of jongeren (samen)komen. Dit kan op straat, scholen, pleintjes, in winkelcentra en online op sociale media zijn. Vanuit de (online en offline) leefwereld van de jeugd onderzoeken

zij welke mogelijkheden er zijn om ze te 'activeren' of waar ondersteuning nodig is om obstakels en persoonlijke omstandigheden te overwinnen.

4. **De inloop:** Een laagdrempelige omgeving waar jongeren (nieuwe) vrienden ontmoeten en vaardigheden opdoen. Jongerenwerkers bouwen een betekenisvolle relatie op, activeren en sporen aan tot empowerment en participatie.
5. **Opvoed informatie en advies:** Als integraal onderdeel van het dagelijks contact tussen de jeugd en de werker is deze methodiek erop gericht dat de jeugd (of hun ouders) toegang krijgen tot de informatie die voor hen van belang is. Zo ontwikkelen zij het vermogen om informatie te analyseren en gebruiken.
6. **Talentgericht werken:** De focus van de werker ligt hierbij op het ontwikkelen van interesses, talenten en competenties van de jeugd. Werkers bieden kinderen en jongeren de ruimte om hun kwaliteiten te ontdekken, in te zetten binnen de samenleving en zich persoonlijk te ontwikkelen.
7. **Meidenwerk:** Gericht op identiteitsontwikkeling van meisjes en jonge vrouwen bij wie de ontwikkelingsvraag voortvloeit uit het 'vrouw zijn'.
8. **Peer-to-peer:** De werker stimuleert en faciliteert interactie tussen jongeren die eigenschappen, ervaringen of vriendengroepen delen, om zo een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van jongeren.
9. **Youth organizing:** Werkers stimuleren, motiveren en ondersteunen kinderen en jongeren om zelfstandige initiatieven te nemen, deze vorm te geven, uit te voeren en te onderhouden. Hierbij gaat het erom dat jeugdigen de aanzet doen, regie hebben en de verantwoordelijkheid (leren) dragen voor de praktische realisatie van het initiatief.
10. **Online werken:** Werk in de online leefwereld van jeugdigen is meer dan alleen het gebruik van sociale media zoals WhatsApp en Snapchat en technologie zoals virtual reality. Het gaat om online werken als vindplaats, signaleringsmethode, informatievoorziening en individuele begeleiding.
11. **Schoolgericht werken:** De werkzaamheden van het kinder- en jongerenwerk binnen of met het (basis- en voortgezet) onderwijs gaat op verschillende niveaus, van pauze-activiteiten of – begeleiding, het houden van trainingen en informatiebijeenkomsten tot het coachen van individuele kinderen of jongeren.

(Infographic NJi/YouthSpot 2019)

Benodigde competenties om te werken vanuit een mix van methodieken:

- De werker kent de verschillende werkmethoden van het kinder- en jongerenwerk.
- De werker maakt de keuze voor het gebruik van een bepaalde methodiek (of een combinatie ervan) gebaseerd op de concrete situatie, de specifieke vraag van de (groep) jeugdigen (of hun ouders) op dat moment.

5.3. Systeem-sensitief werken: domein-overstijgend werken en strategisch denken en handelen.

Systeem-sensitief werken is het kunnen onderscheiden van de systeemwereld en de leefwereld van jongeren en kinderen. Denk daarbij aan het gezin, de wijk maar ook aan de organisaties waar het kind of de jongere mee te maken (kan) krijgen, zoals school, sport, zorg en politie.

Daarnaast omvat systeem-sensitief werken het strategisch kunnen denken vanuit de organisatie richting bovengenoemde partners en subsidiegevers, zoals de gemeenten.

Kortom: kinder- en jongerenwerkers werken samen met veel verschillende partners. Het kinder- en jongerenwerk heeft vanuit haar positie in de pedagogische basisinfrastructuur een verbindings- of brugfunctie naar de pedagogische civil society (ouders, familie, buurtbewoners en informele netwerken in de wijk) en naar de partners binnen de domeinen zorg, onderwijs, veiligheid, sport & cultuur en werk.

De belangrijkste samenwerkingspartners

Wat betreft het kinderwerk is de basisschool de belangrijkste basisvoorziening waarmee samengewerkt wordt. Ook andere voorzieningen in de pedagogische basis zijn belangrijke samenwerkingspartners. Zo werken kinderwerkers samen met het jongerenwerk, de kinderopvang, buitenschoolse opvang, lokale sportverenigingen en culturele organisaties. Het percentage dat samenwerkt met organisaties zoals de scouting ligt iets lager.

Jongerenwerkers werken met name samen met het voortgezet onderwijs, de politie, gemeente, jeugdzorg (of het sociaal wijkteam) en werkbedrijven. Daarnaast wordt veel met lokale organisaties op het gebied van sport- en cultuur samengewerkt.

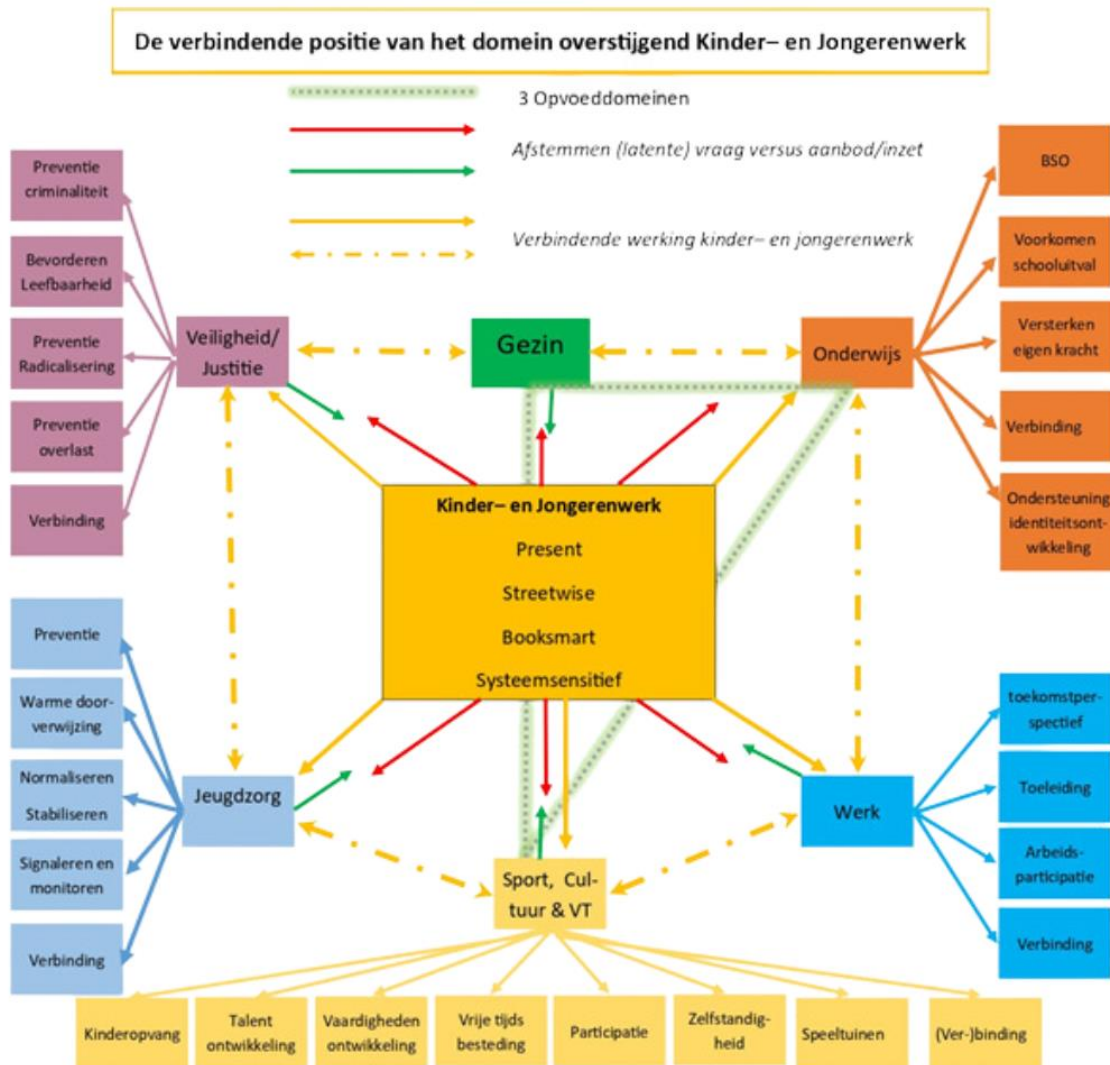
Domeinoverstijgend werken met ketenpartners

Vooraf het jongerenwerk heeft zich in de afgelopen jaren ontwikkeld tot belangrijke partner binnen de verschillende sociale domeinen: veiligheid/justitie, jeugdzorg, onderwijs, werk en inkomen en cultuur en sport. In veel gevallen is de samenwerking ontstaan vanuit problemen met of van jongeren binnen dat domein. Denk bijvoorbeeld aan jongerenoverlast, jeugdwerkloosheid, voortijdig schoolverlaten, lange wachtlijsten, zorgmijders of schuldenproblematiek. De politie, overheid of scholen benaderen het kinder- of jongerenwerk omdat dat contacten heeft met (kwetsbare) jeugdigen en het thuis is in hun leef- en belevingswereld.

De invulling van de verschillende samenwerkingen moet niet alleen gebaseerd zijn op de vraag van de partner, want dan blijft een groot deel van de potentie van het kinder- en jongerenwerk onbenut. Dat betekent dat er niet alleen maar uitgegaan moet worden van een probleemgestuurde vraag, maar dat er vooral gekeken moet worden naar de mogelijkheden van een dialoog gestuurde samenwerking. Op deze manier staan de kansen en mogelijkheden van het kinder- en jongerenwerk centraal (en dus ook de potentie van de jeugdige). Zo kan het kinder- en jongerenwerk veel breder ingezet worden in het verstevigen van een pedagogische infrastructuur.

De aanwezigheid (presentie) van het kinder- en jongerenwerk in de sociale omgeving van de jeugdige biedt de mogelijkheid om vanuit die positie een belangrijke verbindende schakel te

zijn, niet alleen met de verschillende domeinen afzonderlijk maar ook als verbinding tussen de verschillende domeinen, zoals hieronder te zien is.

Dick Smit www.jongerenwerk.online YouInG Bianca Boender www.you-ng.nl

Enkele voorbeelden:

Een kind van gescheiden ouders vertoont negatief gedrag op school, omdat hij de vechtscheiding thuis moeilijk verwerkt heeft. Daardoor kan hij moeilijk meekomen op school. Op een kinderclub kan hij echter heel ander gedrag vertonen, omdat hij daar waardering voor zijn talenten krijgt en omdat hij daar zijn enthousiasme en sociaal gedrag kan uiten. In deze situatie kan het positieve gedrag binnen het kinderwerk worden ingezet voor een positieve gedragsbeïnvloeding en bejegening op school.

Van een jongere die regelmatig voor overlast opgepakt wordt, blijkt dat de thuissituatie zorgelijk is. De wijkagent en jongerenwerker kunnen vervolgens gezinsondersteuning initiëren, negatieve peers beïnvloeden en de jongere een alternatieve vrijetijdsbesteding

bieden.

Een jongere die een grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft, kan door het jongerenwerk naar een geschikt activeringsproject begeleid worden. In het traject dat volgt, kan de jongerenwerker de jongere blijven monitoren en steunen tijdens de contactmomenten op straat en tijdens activiteiten.

Benodigde competenties om domeinoverstijgend te werken:

- De werker kent de verschillende (potentiële) samenwerkingspartners in zijn of haar werkgebied.
- De werker weet de werkzaamheden van het kinder- en jongerenwerk goed te positioneren bij de samenwerkingspartners.
- De werker weet de samenwerking zo op te bouwen dat de professionele kwaliteiten van het vak kinder- en jongerenwerk (mede-)uitgangspunt zijn.
- De werker kent de wederzijdse kwaliteiten en wensen van de samenwerkingspartner(s) en komt zo tot een heldere opdrachtformulering waarin het kinder- en jongerenwerk optimaal kan renderen.
- De werker werkt voortdurend aan de relatie met de samenwerkingspartners.
- De werker rapporteert de samenwerkingspartners regelmatig over de behaalde resultaten en haar effecten.

Effectmeting vanuit oogpunt van de doelgroep en de samenleving

De werkzaamheden van het kinder- en jongerenwerk hebben een positief effect op het gedrag van de jeugdigen en op de samenleving.

Voor de kinderen en jongeren:

Kinder- en jongerenwerkers begeleiden jeugdigen bij het opgroeien naar volwassenheid en actief burgerschap. Het biedt jeugdigen mogelijkheden voor het vinden van een positief en reëel toekomstperspectief, zoals stage, werk of opleiding. Kinderen en jongeren ontwikkelen zich zowel op het persoonlijke als op het sociale vlak. Indien nodig behartigen kinder- en jongerenwerkers hun belangen en helpen ze met het aangeven van grenzen.

Voor de leefomgeving:

Het kinder- en jongerenwerk draagt bij aan het verstevigen van het pedagogisch klimaat en de sociale cohesie in de buurt. Door de inzet van het kinder- en jongerenwerk neemt de kans toe dat jeugdigen zich nu en in de toekomst inzetten voor hun omgeving.

Voor de samenleving:

Het kinder- en jongerenwerk heeft een preventieve functie. De werkers pakken de ondersteuningsvraag van kinderen en jongeren op een laagdrempelige manier op, waardoor zorg niet altijd noodzakelijk is. Ook biedt het kinder- en jongerenwerk de mogelijkheid tot het afschalen van hulp en het normaliseren van (lichte) problematiek. Zo kan criminaliteit, radicalisering en schooluitval vroegtijdig worden voorkomen.

Benodigde competenties voor effectmeting:

- De werker kan het effect van zijn of haar werkzaamheden helder zichtbaar maken voor de eigen organisatie, samenwerkingspartners en de gemeente.
- De werker kan deze effecten regelmatig rapporteren naar de eigen organisatie en zo nodig ook naar samenwerkingspartners en de gemeente.

Strategisch denken binnen de eigen organisatie

De kinder- en jongerenwerker werkt binnen een organisatie (soms als zzp'er). Een systeemgerichte werker werkt strategisch mee aan de ontwikkeling en uitvoering van de doelstellingen en het beleid van deze organisatie.

Benodigde competenties voor strategisch denken:

- De werker vertaalt ontwikkelingen naar een praktische aanpak in de wijk.
- De werker is medeverantwoordelijk voor de kwaliteit van dienstverlening van de organisatie. En als hij of zij vindt dat collega's of directie onvoldoende kwaliteit leveren of als de werker het niet eens is met het beleid dan bespreekt hij of zij dit binnen de organisatie.
- De werker werkt mee aan de registratie en aan de verzameling van gegevens die nodig en relevant zijn voor het beleid van de organisatie.

Aan de slag met het Competentieprofiel?

Register kinder- en jongerenwerk

Op 17 mei 2022 was de start van register Kinderwerkers en Jongerenwerkers. Dit register helpt kinder- en jongerenwerkers om hun vakbekwaamheid te tonen én te verbeteren.

Hier meer te vinden over het register: <https://www.registerplein.nl/registers/kinderwerkers-jongerenwerkers/>

Beroepsvereniging BVjong

BVjong behartigt de belangen van kinder- en jongerenwerkers. BVjong heeft ten doel om het kinder- en jongerenwerk in Nederland te bewaken, te versterken en te stimuleren. Dit doen zij voor jou als professional en voor onze jeugd in Nederland. Wij behartigen de belangen van de beroepsgroep in het algemeen, en de voorwaarden waaronder de professie kan worden uitgeoefend in het bijzonder, richting instellingen, politiek en samenleving. BVjong richt zich op het versterken van het kinder- en jongerenwerk.

www.bvjong.nl

Competentiematrix kinder-en jongerenwerk

Vanuit de basis van het competentieprofiel hebben Dick Smit en Bianca Boender de persoonlijke competentie matrix ontwikkeld. Deze matrix is kosteloos beschikbaar als self-assessment tool. Het geeft de professional inzicht in waar hij/zij/hen nu staat en welke competenties hij/zij/hen wil ontwikkelen op basis van een eigen ontwikkelplan: "waar sta ik ik nu binnen mijn vakgebied, waar wil ik over drie jaar zijn en welke competenties kan ik daarvoor (verder) ontwikkelen?".

De competentiematrix is onderdeel van het YNGassessment. Met het YNGassessment krijgt de deelnemer meer inzicht in zijn persoonlijke competentieontwikkeling omdat met aanvullende oefeningen en casuïstiek een veel gedetailleerder beeld ontstaat en wordt invulling gegeven aan het persoonlijk ontwikkelplan op basis van eigen professionele ambities.

Voor suggesties, advies of andere zaken die betrekking hebben op dit geactualiseerde beroepscompetentieprofiel van de kinderwerker en jongerenwerker nodigen we je van harte uit om contact op te nemen met BVjong bvjong@gmail.com, via de website www.bvjong.nl of telefonisch 0641245741

Geraadpleegde literatuur

Abdallah, Kooijmans & Sonneveld. Talentgericht werken met jongeren. (Continho, 2016)

Europees portfolio voor jeugdleiders en jeugdwerkers. (2016)

De Groot N. / Hajer F. Beroepscode Kinder- en jongerenwerk. (BVjong, 2014)

De Meere, F. / Stoutjesdijk, F. Naast de jongeren. De staat van het professioneel jongerenwerk in Nederland. (Verwey-Jonker, 2019)

Hamdiui, T. / Broek van der, J. Online Jongerenwerk: Werken in de online leefwereld van jongeren. Handvatten voor jongerenwerkers en managers. (NJI en JOZ, 2019)

Ince, D. / Kalthoff, H. Opgroeien en opvoeden. Normale uitdagingen voor kinderen, jongeren en hun ouders. (NJI, 2020)

Metz, J. / Sonneveld, J. *Methodisch werken in het jongerenwerk*. Hogeschool van Amsterdam, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie. (2018)

Metz, J. / Todorovic, D. Opvoeden in de wijk, Pedagogische Opdracht van het jongerenwerk. (Hva/Youth Spot, 2019)

Metz, J. / Sonneveld, J. / Rijnders J. Hoe jongerenwerkers werken aan preventie. (SWP, 2020)

Loef, M. Factsheet jongerenwerk. (NJI, 2019)

Loef, M. Kinderwerk anno 2021. Doel, inhoud en betekenis onderzocht. (NJI, 2021)

Loef, M. Factsheet kinderwerk. (NJI, 2021)

Sonneveld, J. / Metz, J. De preventieve kracht van het jongerenwerk. (HvA/Youthspot, 2019)

Van Dam, C. / Zwikker, N. Competentieprofiel jongerenwerker. (Movisie, 2009)

Versa welzijn - Samen opvoeden en opgroeien. Kinderwerk, een eigen verhaal. (Versa Welzijn, 2019)